

Izabela N o w i c k a, *Wykroczenia będące czynami przepoławionymi w ujęciu prawnym i kryminologicznym*, Szczytno: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie 2010, ss. 456.

Prawo wykroczeń określa czyny, które je stanowią, formułuje zasady odpowiedzialności za nie, a także określa kary i zasady ich orzekania. Wykroczenia stanowią naruszenia drobniejszej natury o innym wymiarze niż przestępstwa¹. O ile zgodnie z Kodeksem karnym jako przestępstwo kwalifikujemy czyn karygodny, naruszający konkretne dobro prawne, o tyle do kwalifikacji czynu jako wykroczenia wystarczy chociażby jego znikoma szkodliwość. Co za tym idzie – podstawowa różnica pomiędzy wykroczeniem a przestępstwem dotyczy społecznej szkodliwości czynu. W praktyce jednak ten sam czyn zabroniony może wypełniać znamiona zarówno wykroczenia, jak i przestępstwa, a granicę między nimi będzie wyznaczało jedynie dodatkowe kryterium rzeczowe lub ocenne. Różnica między wykroczeniem a przestępstwem może mieć charakter ilościowy lub jakościowy. Różnica ilościowa ujawnia się w wykroczeniu prowadzenia pojazdu w stanie po użyciu alkoholu, tj. 0,2-0,5 promila w zestawieniu z przestępstwem prowadzenia pojazdu w stanie nietrzeźwości, tj. powyżej 0,5 promila². Można więc powiedzieć o pewnym nakładaniu się na siebie obszarów, które dotyczą prawa karnego oraz prawa wykroczeń, wskazane bowiem zarówno w kodeksie karnym, jak i w kodeksie wykroczeń znamiona, które opisują wykroczenia oraz przestępstwa, są w niektórych przypadkach zbieżne.

Przedmiotem monografii pt. *Wykroczenia będące czynami przepoławionymi w ujęciu prawnym i kryminologicznym*, jak we wstępie podaje Autorka, jest czyn przepoławiony, a więc taki „typ czynu zabronionego, który inkorporuje dwie grupy czynów spełniających w zasadzie te same znamiona, przy czym jedna grupa będzie zakwalifikowana jako przestępstwo, druga zaś jako wykroczenie, po spełnieniu pewnego dodatkowego kryterium”. W swojej pracy Autorka podejmuje się oceny mechanizmów zapobiegania i zwalczania czynów przepoławionych, analizuje stan

¹ Zob. T. B o j a r s k i, *Polskie prawo wykroczeń. Zarys wykładu*, Warszawa 2005, s. 42.

² Zob. U. Ł a b u z, *Prawo wykroczeń. Repetytorium*, Warszawa 2008, s. 27.

wiedzy funkcjonariuszy Policji w sprawach o wykroczenia będącymi czynami przepełnionymi oraz bada przepisy kształtujące pozycję Policji w tym zakresie.

Publikacja składa się z ośmiu rozdziałów, wprowadzenia, zakończenia, bogatej i szczegółowej bibliografii przedmiotu, wykazu orzecznictwa Sądu Najwyższego, a także aneksu zawierającego: kwestionariusze ankiet przeznaczonych do badań aktowych oraz dla funkcjonariuszy Policji, a także wybrane odpowiedzi policjantów na pytania zadawane w ankiecie.

W pierwszym rozdziale (s. 17-37) Autorka wyjaśnia, co jest przedmiotem badań, przedstawia ich podstawowy cel, a mianowicie zdiagnozowanie reakcji Policji na popełnione wykroczenia będące czynami przepełnionymi, ocena zagrożenia nimi, a także wpływ, jaki mają na kształt materialnego i procesowego prawa wykroczeń. I. Nowicka formułuje szereg pytań, które w dalszej części niniejszej pozycji pomagają w zrozumieniu działań podejmowanych przez Policję, a polegających na zapobieganiu i zwalczaniu wykroczeń jako czynów przepełnionych, zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami. Autorka problematykę badawczą oparła na fenomenologii, etiologii, efektywności działań oraz założeniach prewencyjnych i profilaktycznych. Nie bez znaczenia jest także fakt, iż badania swoje prowadziła na podstawie materiałów zaczerpniętych z dokumentacji komend wojewódzkich w całym kraju, co czyni pracę niezmiernie bogatą w wiedzę z zakresu praktycznego stosowania przepisów prawa wykroczeń.

W rozdziale drugim (s. 39-101) Autorka zajmuje się oceną teoretyczną i empiryczną wykroczeń będących czynami przepełnionymi. Poruszając się w meandrach historii kształtowania się prawa wykroczeń, a także stanu aktualnego, dokładnie definiuje termin „czyn przepełniony”. Nie broni się przed oceną niedociągnięć systemu prawnego, czy nawet krytyką sytuacji braku czytelności niektórych przepisów niepozwalających jasno zakwalifikować tę kategorię czynów, przestrzegając przed takim stanem prawnym, by – jak pisze – „nie było konieczności ich interpretacji przez kolejne stanowiska SN”.

W kolejnym rozdziale (s. 103-140) Autorka porusza kwestię reakcji Policji na popełnione wykroczenia, będące czynami przepełnionymi. Szczegółowo zajmuje się funkcją Policji w tym zakresie, dzieląc ją na funkcję wiodącą oraz pochodną. Podkreśla, iż: „Policja przestała być formacją podległą wyłącznie Komendzie Głównej Policji, a stała się częścią tzw. wojewódzkiej i powiatowej administracji zespolonej”. To oczywiście, jak zauważa I. Nowicka, że zmiana taka postawiła przed Policją nowe zadania, szczególnie dotyczące pracy prewencyjnej, dodatkowo reforma podziału terytorialnego państwa wymusiła na Policji przekształcenia w jej strukturach organizacyjnych. Autorka przypisuje szczególne znaczenie działaniom profilaktycznym, jako formie zapobiegania przestępstwom i wykroczeniom. Zwraca uwagę, jak ważne jest objęcie profilaktyką nie tylko czynów karygodnych, ale również tych o mniejszej społecznej szkodliwości, co istotnie może wpłynąć na poczucie bezpieczeństwa obywateli, szczególnie tam, gdzie drobne naruszenia porządku prawnego są zjawiskiem bardzo częstym. Ponadto podkreśla, że poczucie ładu i porządku publicznego związane jest z prawną świadomością społeczną, dlatego tak ważna jest współpraca Policji ze społeczeństwem w tym zakresie.

Policja w walce ze sprawcami wykroczeń będącymi czynami przepołowionymi dysponuje środkami oddziaływania pozakarnego. Autorka poświęca temu zagadnieniu rozdział czwarty (s. 141-157). Myślą przewodnią tego rozdziału wydaje się zdanie: „W wypadku wykroczeń będących czynami przepołowionymi decyzja o zastosowaniu środków oddziaływania pozakarnego musi być dogłębnie przemyślana. Środki te muszą bowiem swą reakcją zaspokoić tak społeczną potrzebę, jak i wywoływać pożądaną postawę sprawcy czynu”. I. Nowicka podkreśla, że stosowanie środków oddziaływania pozakarnego, a więc środków oddziaływania społecznego oraz wychowawczego w praktyce stanowi przejaw zasady celowości w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, zależy także od oceny stopnia społecznej szkodliwości czynu przepołowionego przez funkcjonariusza Policji prowadzącego czynności wyjaśniające.

W rozdziale piątym (s. 159-221) Autorka wnikliwie analizuje charakter czynności podejmowanych przed wszczęciem postępowania w sprawach o wykroczenia. Szczegółowo omawia „postępowanie wyjaśniające”, podkreślając, że tylko „podmioty takie jak Policja i prokuratura mają pełne uprawnienia do podejmowania czynności wyjaśniających w sprawie o każde wykroczenie”. Przy okazji wskazuje na ograniczenia w tym zakresie instytucji państwowych, samorządowych i społecznych, które w sytuacji niemożności ustalenia podstaw do wystąpienia z wnioskiem o ukaranie, a także zebrania danych niezbędnych do sporządzenia takiego wniosku, mogą zwrócić się do Policji o przeprowadzenie czynności wyjaśniających w niezbędnym zakresie w ramach pomocy prawnej. Zwraca również uwagę na ważną zmianę w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia z dnia 22 maja 2003 r., która nakłada na Policję obowiązek przeprowadzenia czynności wyjaśniających w sprawach o wykroczenia, a nie, jak to było w poprzednim porządku prawnym, jedynie ich „dobrowolność”³.

W kolejnych dwóch rozdziałach (rozdział szósty, s. 223-249 i rozdział siódmy, s. 251-283) Nowicka podejmuje temat weryfikacji przez Policję wykroczeń będących czynami przepołowionymi, omawia funkcję oskarżyciela publicznego i posiłkowego w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, a następnie zatrzymuje się nad statusem prawnym wniosku o ukaranie sprawcy wykroczenia. W rozdziale siódmym Autorka szczególnie ciekawie zestawia teorię z praktyką stosowania przepisów procesowego prawa wykroczeń.

W ostatnim rozdziale, ósmym (s. 285-311), jak się wydaje, dla podkreślenia nie tylko teoretycznej wartości lektury, ale również jej walorów praktycznych, Autorka posługuje się wieloma przykładami z codziennej pracy Policji. Przedstawiając przesłanki stosowania postępowania mandatowego, zestawia je z konkretnymi przypadkami naruszeń prawa wykroczeń.

Monografię wieńczy zakończenie (s. 313-320), zawierające wnioski z przeprowadzonych badań w zakresie działań Policji podejmowanych w związku z popełnianymi wykroczeniami, będącymi jednocześnie czynami przepołowionymi. Dodatkowo bardzo istotna jest szczegółowa bibliografia przedmiotu, jak również dołączone wzory ankiet, które przyczyniły się do przeprowadzenia wnikliwych i rzetelnych badań.

³ T. G r z e g o r c z y k, *Komentarz. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia*, Warszawa 2005, s. 231.

Podsumowując, monografia Izabeli Nowickiej wyczerpująco i interesująco przedstawia zagadnienie wykroczeń jako czynów przepołowionych, a także mechanizmy ich zapobiegania i zwalczania w życiu codziennym. Niewątpliwie ta interesująca pozycja może służyć jako dobry podręcznik studentom prawa i administracji, uzupełniając nadal dość ubogą bibliografię związaną z tym tematem.

Iwona Bień-Węglowska
Katedra Prawa Technologii Informatycznych
i Komunikacyjnych KUL

Kazimierz P i a s e c k i, *Prawo małżeńskie*, Warszawa: Wydawnictwo LexisNexis 2011, ss. 308.

Kazimierz Piasecki we wstępie do tzw. wielkiego komentarza Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego przedkłada czytelnikowi taką informację: „Według prawa polskiego – prawa stanowionego przez państwo – małżeństwo jest swoistym, indywidualnym, naturalnym, duchowym i cielesnym związkiem społecznym, z założenia trwałym, między mężczyzną i kobietą. Związek ten jest prawnie uprzywilejowany i sankcjonowany. Tworzy on określony prawny stosunek, stanowiąc zarazem instytucję prawną obejmującą wszelkie konsekwencje prawne wynikające z istnienia i funkcjonowania tego związku w społeczeństwie...”¹. Można więc założyć, że ta wykładnia prawa stała się niejako przyczynkiem do powstania recenzowanej pozycji naukowej.

Niniejsza monografia prof. Kazimierza Piaseckiego² składa się z XXIV rozdziałów, wykazu skrótów, przedmowy, wniosków oraz bogatej i starannie wybranej literatury przedmiotu. W rozdziale I (s. 11-22), pt. „Problemy antropologiczne, socjologiczne i prawne związków między mężczyzną i kobietą w ujęciu historycznym oraz prawnoporównawczym. Zarys problematyki”, Autor przedkłada czytelnikowi wiele informacji na temat składu osobowego grupy małżeńskiej, który we współczesnym świecie bywa bardzo różnorodny. Może do niej należeć kilka kobiet i kilku mężczyzn, tworząc małżeństwo grupowe. Są również takie, które składają się z jednego mężczyzny i wielu kobiet (*poligynia*), lub też z jednej kobiety i wielu mężczyzn (*poliandria*). Jednak najbardziej naturalną postacią jest grupa składająca się z jednego mężczyzny i jednej kobiety. Kolejno przywołuje Kodeks Hammurabiego, wskazując

¹ *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Piasecki, Warszawa 2011, s. 17.

² Prof. dr hab. Kazimierz Piasecki to wybitny cywilista, sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku, wykładowca prawa, autor wielu komentarzy i publikacji naukowych.